

Anatomie en cartografie van de weblog

Peter Boot (peter.boot@huygensinstituut.knaw.nl)

Verschenen in: *Anatomie en cartografie van de weblog*. Eds. Carla Dauven, Jelle Koopmans, Lisa Kuitert. Amsterdam: Instituut voor Cultuur en Geschiedenis 2005. 197-213.

Anatomie en cartografie van de weblog

Inleiding

In het denken over het verschijnsel 'publiceren' is de publicatie op papier waarschijnlijk het paradigmatische voorbeeld. Met het volwassen worden van het World Wide Web (tien jaar oud in 2003) wordt het echter steeds meer duidelijk dat de meeste tekst alleen nog in elektronische vorm openbaar wordt gemaakt. Een belangrijk nieuw genre dat op het Web vorm krijgt, is dat van de weblog. De aard van de weblog (waarover straks meer) maakt de weblog tot een medium dat alleen in elektronische vorm kan bestaan: de aspecten van interactiviteit, multimedialiteit en directe verwijzing maken een realisatie op papier moeilijk denkbaar. Rondom het genre van de weblog groeit een cultuur, waarin elektronische communicatievormen domineren. Een bespreking van de vorm die het verschijnsel publiceren aanneemt in dit elektronische medium, kan een verrijking bieden van ons inzicht in het verschijnsel.

Een artikel als dit is onvermijdelijk een momentopname. De ontwikkelingen in de wereld van het Internet gaan nu eenmaal tamelijk snel. De bestendigheid van de weblogcultuur moet nog blijken. Maar juist omdat de ontwikkelingen snel gaan, kan het waarde hebben om een momentopname te maken.¹

Deze bijdrage beschrijft de publicatiepraktijk van de weblog.² De aandacht gaat daarbij in de eerste plaats uit naar de kenmerken van het medium, meer dan naar inhoudelijk interessante weblogs. In de beschrijving van de publicatiepraktijk zullen ook vragen aan de orde komen naar bijvoorbeeld de achtergrond van de weblogger en de middelen die we hebben om de wereld van de weblog in kaart te brengen. De unieke kenmerken van de weblog maken, zal ik beweren, de weblog tot een interessant onderwerp voor letterkundige studie.

Wat is een weblog?

Voor een definitie van een weblog ontleen ik een aantal elementen aan de invloedrijke definitie van Jill Walker.³ Een weblog, of 'blog',

- is een website,
- die gedateerde bijdragen bevat,
- die frequent (meerdere keren per week, misschien per dag) wordt bijgewerkt,
- waar de meest recente bijdrage op de voorpagina staat,
- die meestal wordt onderhouden door één persoon,

¹ Het vluchtige karakter van veel materiaal op het Internet uit zich onvermijdelijk ook in de beperkte toekomstvastheid van de URL's (webadressen) waarnaar ik in dit artikel verwijs. In een recente discussie in *Humanist* (18.311 e.v.; zie <http://www.princeton.edu/humanist/>) bleken de meeste participanten, die beperkte houdbaarheid ten spijt, te hechten aan verwijzingen naar URL's. Alle URL's zijn gecontroleerd in december 2004.

² De meningen over het juiste lidwoord verschillen. Ik zal spreken van 'de' weblog.

³ http://huminf.uib.no/~jill/archives/blog_theorising/final_version_of_weblog_definition.html. De tekst zal verschijnen in David Herman, Manfred Jahn, & Marie-Laure Ryan (eds.), *Routledge Encyclopedia of Narrative Theory*, Routledge, London 2005.

- met bijdragen die vaak de vorm hebben van een becommentarieerde hyperlink naar een andere website of naar een nieuwsbericht, soms ook van een afbeelding met commentaar,
- waarbij vaak een mogelijkheid bestaat om te reageren.

Tussen de individuele weblogs bestaan er grote verschillen. Marc van Oostendorp spreekt van ‘generaties’ webloggers,⁴ en het woord ‘generatie’ is toepasselijk voor wat betreft de periode van ontstaan van de verschillende soorten blogs; de verschillende generaties bestaan echter naast elkaar. Vaak onderkende soorten weblogs zijn ‘linkdumps’, ‘lifelogs’ en themalogs.⁵ Een linkdump (ook wel: ‘filter’) is een verzameling hyperlinks, voorzien van meer of minder commentaar. In dit verband wordt wel gesproken van ‘pre-surfen’: de weblogger doorzoekt het net en verzamelt interessante verwijzingen voor zijn lezers. Een lifelog is een dagboek, met meer of minder persoonlijke details, vaak voorzien van foto’s.⁶ Een themalog (of ‘k-log’, ‘knowledge weblog’) heeft een onderwerp, en bevat berichten of opiniërende bijdragen rond het onderwerp. Het themalog kan makkelijk overgaan in een echt nieuwsmiddeel, hetzij voor verspreide berichten, hetzij als signalering van groter nieuws, en vandaar dat nu ook kranten weblogs onderhouden.⁷ Een speciale categorie wordt gevormd door de fotoblogs, waar het hoofdbestanddeel van het bericht een foto is.

Een dergelijke categorisering verbergt makkelijk de enorme verschillen binnen de categorieën. Behalve verschillen in inhoud zijn er ook grote sociale verschillen. Sommige weblogs zijn schreeuwerige sites gemaakt door groepen luidruchtige jongeren. Andere logs zijn persoonlijke sites waar kwetsbare mensen hun hart openleggen over hun eetstoornis. Sommige blogs zijn juist heel zakelijk.

Wat de meeste weblogs echter gemeen hebben is dat er één of andere vorm van interactie is, met de lezers en/of met andere blogs. Vaak wordt er gesproken over weblogland, over de blogosfeer, of blogistan, om de gemeenschap van actieve webloggers en hun lezers aan te duiden. Publiceren is hier, bijna altijd, ook het becommentariëren van anderen, of het vragen om commentaar.

Anatomie van de weblog

Niet alle weblogs hebben dezelfde indeling.⁸ Een bepaald basispatroon valt echter wel te herkennen. Het basiselement van de weblog is het bericht, of item. Een bericht heeft een

⁴ Marc van Oostendorp, ‘Is er nog wat gebeurd in de wereld tijdens mijn afwezigheid? Nieuwjaarsrede over het Nederlandse weblog’. *Neder-L. Electronisch tijdschrift voor de neerlandistiek*. Col: 0312.23. <http://www.neder-l.nl/bulletin/2003/12/031223.html>.

⁵ Zie voor verschillende classificaties van weblogs bijvoorbeeld Frank Schaap, ‘Links, Lives, Logs: Presentation in the Dutch Blogosphere’, *Into the Blogosphere*, University of Minnesota, Minnesota 2004, http://blog.lib.umn.edu/blogosphere/links_lives_logs.html en Susan C. Herring, Lois Ann Scheidt et al., ‘Bridging the Gap: A Genre Analysis of Weblogs’, *Proceedings of the 37th Annual Hawaii International Conference on System Sciences*, IEEE, s.l. 2004.

⁶ Over deze lifelogs: Bonnie A. Nardi, Diane J. Schiano & Michelle Gumbrecht, ‘ Blogging as social activity, or, would you let 900 million people read your diary?’, *Proceedings of the 2004 ACM conference on Computer supported cooperative work*, ACM Press, New York 2004, p. 222-231.

⁷ Bijvoorbeeld *NRC Handelsblad* (<http://weblog.nrc.nl/>) en de *Volkscrant* (<http://forum.volkscrant.nl/weblog/>).

⁸ Zie voor de anatomie van de weblog bijvoorbeeld Lois Scheidt & Elijah Wright, ‘Common Visual Design Elements of Weblogs’, *Into the Blogosphere*, University of Minnesota, Minnesota 2004, http://blog.lib.umn.edu/blogosphere/common_visual.html en Meg Hourihan ‘What We’re Doing When We Blog’, O’Reilly Network, s.l. 2002, <http://www.oreillynet.com/lpt/a/2474>. De beschrijving is daarnaast gebaseerd op bezoek aan een groot aantal sites. Gezichtsbepalende Nederlandse weblogs zijn bijvoorbeeld *Bieslog* van Wim de Bie (<http://bieslog.vpro.nl>) en de lifelog van Merel Roze (<http://www.merelroze.com/>).

dagtekening, een kop, vaak een afbeelding, en een stukje tekst. De berichten staan geordend op datum, het jongste eerst.

Vaak geeft een kolom links of rechts van de berichten van de weblog een aantal navigatiemechanismen: verwijzingen naar archiefpagina's per maand, of verwijzingen naar een thematische groepering van berichten. Dezelfde berichten zijn langs meerdere wegen toegankelijk: via het chronologisch geordende archief, maar ook via één of meer inhoudelijke thema's.

Meestal staat bij elk bericht een hyperlink die dat individuele bericht identificeert. Omdat de inhoud van de openingspagina van de weblog regelmatig wijzigt, is een dergelijke hyperlink noodzakelijk op een duurzame manier om naar het bericht te kunnen verwijzen.⁹

Veel weblogs bieden de bezoekers de mogelijkheid om op berichten te reageren. De populariteit van een weblog blijkt onder andere uit de aantallen reacties. Bij de reacties kunnen de bezoekers een link naar hun eigen website (meestal een weblog) achterlaten.¹⁰ Dit is één van de manieren waarop weblogs vaak zijn ingebed in een groter netwerk.

Daarnaast presenteren veel weblogs op de openingspagina een lijst van andere blogs die de auteur interessant vindt, vaak in een kolom aan de zijkant van het scherm. Een dergelijk lijstje met links (een 'blogroll') kan worden gegenereerd aan de hand van de inhoud van een database. Bij de site Blogrolling kan de weblogger zijn links in een database laten plaatsen;¹¹ een verwijzing naar Blogrolling zorgt er dan voor dat de links op de gewenste plaats in de weblog komen te staan. Een van de aardige aspecten van de database met Blogroll links is deze de mogelijkheid biedt voor een netwerkanalyse: wie linkt er naar wie? De site Blogstreet maakt daarvan gebruik voor een visuele netwerkanalyse.¹²

Een andere faciliteit voor commentaar wordt gevormd door de zogenaamde 'trackback'. Het idee achter trackback is dat, als weblog B schrijft over een bericht op een andere weblog, weblog A, er bij het becommentarieerde bericht op weblog A automatisch een verwijzing wordt toegevoegd naar het commentariërende bericht. Trackback is in Nederland nog weinig gebruikelijk. Het aardige van het mechanisme, en van het vergelijkbare pingback, is dat het de lezer verwijst naar discussie die op een bericht is gevolgd (zonder trackback kan een bericht uiteraard alleen verwijzen naar wat er aan vooraf ging).

Actualiteit en contact

Weblogs zijn een medium gericht op actualiteit, op nieuws, als is het niet noodzakelijk opzienbarend nieuws. De meest zichtbare vorm waarin dit zich uit is de presentatie van het recentste bericht op de eerste pagina. Maar ook andere regelmatig terugkerende elementen van de weblog kunnen het besef van actualiteit bij de bezoeker verhogen.

Veel sites tonen bijvoorbeeld recente nieuwsberichten (automatisch opgehaald) of het weer. Meestal wordt in elk geval de huidige datum (en eventueel tijd) getoond, vaak in de vorm van een kalender, die dan tegelijk dient als navigatiemechanisme naar eerdere berichten. Een niet heel creatieve vorm van actualisering is de countdown (nog 12111 dagen tot mijn pensioen, nog 31 dagen tot de verkiezingen). Meer informatie is te vinden in een lijstje van recente referrers (de websites waar de bezoekers vandaan komen) of ook van de meest frequente referrers.

Het gevoel deel uit te maken van een online gemeenschap wordt bevorderd door het tonen van een venstertje met de bezoekers van het moment. Een afzonderlijk venster met recent

⁹ Verderop meer over dit mechanisme, en de netwerken van verwijzingen die daardoor ontstaan.

¹⁰ Helaas wordt van deze mogelijkheid steeds vaker gebruik gemaakt door zogenaamde 'comment spammers': geautomatiseerde processen die commentaar plaatsen op weblogs, met als enig doel het onder de aandacht brengen van de eigen website, waar dan in het algemeen Viagra wordt verkocht.

¹¹ <http://news.blogrolling.com/>.

¹² <http://www.blogstreet.com/>.

door bezoekers toegevoegde commentaren maakt aan de lezer duidelijk waarover door de bezoekers wordt gesproken. Een lijst met meest frequente commentatoren geeft weer een idee van wie de regelmatige bezoekers van de site zijn, en dus in wat voor gezelschap de bezoeker zich bevindt. Een mini-enquête geeft de bezoeker het gevoel dat zijn mening interessant gevonden wordt. In sommige weblogs is een klein message board ingericht waar min of meer rechtstreeks kan worden gechat. Soms kan zelfs het uiterlijk van een site door de bezoeker worden gepersonaliseerd met behulp van verschillende 'skins' – bepaalde aspecten van de vormgeving van de site die door de bezoeker kunnen worden gekozen.

Literatuursociologische vragen

De makers van weblogs spannen zich dus nogal in om een gevoel van gemeenschap te scheppen bij de bezoekers. Misschien moeten deze inspanningen wel mede verklaard worden uit de enorme aantallen weblogs die er inmiddels bestaan. Wie de bezoeker niet aan zich bindt, is hem onherroepelijk kwijt.

De grote Amerikaanse aggregatiediensten melden dat ze vier a vijf miljoen weblogs monitoren. Eind 2003 werd door de Perseus Blogsurvey het aantal weblogs, wereldwijd, geschat op vijf miljoen. In Nederland rapporteert de provider web-log.nl rapporteert 50000 weblogs,¹³ een aantal dat met tweehonderd per dag zou oplopen. En dat is dan nog maar één provider.

Hoe kunnen we over dergelijke aantallen publicaties nog een overzicht krijgen? Om een zo massale hoeveelheid teksten in kaart te brengen zouden we een aantal literatuursociologische vragen willen kunnen beantwoorden. Zoals bijvoorbeeld:

- Hoe veel mensen bloggen? Sommige getallen lijken hard (bijvoorbeeld het aantal door een bedrijf gehoste weblogs), maar hebben weinig betekenis. Want hoe veel van die logs worden regelmatig bijgehouden? Hoeveel zijn er alleen maar gemaakt om even te kijken hoe het werkt?
- Wie zijn de mensen die weblogs bijhouden? Wat is hun leeftijd? Zijn het mannen of vrouwen? Of zijn het instellingen, of groepen? Als het groepen zijn, zijn het dan alleen kleine groepjes collega's of vrienden, of zijn het ook losse verbanden – in sommige gevallen kunnen buitenstaanders meebloggen. Wat is de sociale achtergrond van de bloggers? Wat is hun beroep? Wat is hun motivatie?
- Waarover schrijven de bloggers? Hoeveel van de berichten gaan over het eigen leven, hoeveel over grotere thema's als politiek, de samenleving, kunst?
- Hoe gespecialiseerd zijn de blogs? Hebben ze een vast thema, of schrijven ze over meerdere onderwerpen?
- Hoe veel worden de blogs gelezen? Wie zijn de lezers? Lezen mensen steeds dezelfde blogs, of surfen ze maar wat rond door de blogosfeer?
- Op welke manier beïnvloeden blogs elkaar? Wat is het aandeel van originele berichten versus het herkauwen van berichten van elders? Wat is alleen maar commentaar?

We hebben natuurlijk geen nationale bibliografie voor webpublicaties, en geen archief dat ook maar in de verste verte volledig is. Maar gelukkig bestaat er wel een aantal hulpmiddelen dat ons kan helpen om deze vragen te beantwoorden. Ik noem vier soorten bronnen:

- De bedrijven die de weblogs hosten, bieden soms statistieken over de mensen die een weblog beginnen;

¹³ <http://forum.web-log.nl/forum/viewtopic.php?p=71856#71856>

- Voor wat betreft de inhoud van de weblogs bestaan er directories (geclassificeerde overzichten) van weblogs, en kunnen we gebruik maken van verschillende soorten zoekmachines;
- Voor het aantal lezers van de pagina's kunnen we gebruik maken van bezoekersstatistieken;
- En tenslotte zijn er gegevens van sites die de berichten van meerdere weblogs verzamelen.

Ik kan hier alleen indruk geven van wat met deze bronnen mogelijk is.

De demografie van de weblog

De gegevens over mensen die een weblog beginnen zijn schaars, maar niet volledig afwezig. Niemand kan controleren of de gegevens die de aanstaande webloggers invullen correct zijn. Maar de grote Amerikaanse provider LiveJournal rapporteert bijvoorbeeld over geslacht, nationaliteit en leeftijd van de abonnees. Van de 2.5 miljoen bloggers¹⁴ is ongeveer tweederde vrouw, ongeveer vier vijfde Amerikaan, en het overgrote deel onder de twintig. Er bestaan overigens meerdere sites (bijvoorbeeld Blogcount¹⁵) die zich speciaal bezighouden met de demografie van de weblogger. De meeste gegevens zijn overigens impressionistisch, gebaseerd op kleinere groepen van gebruikers van een bepaald product in een bepaald land.

Directories en zoekmachines

In de beginjaren van het webloggen leek het nog wel mogelijk om lijsten bij te houden van weblogs, in sommige gevallen met een aanduiding van het onderwerp van de blog. In Nederland valt op de meeste startpagina-achtige sites over webloggen nog wel een lijst met Nederlandse blogs te vinden. Dergelijke lijsten zijn niet helemaal zonder waarde, omdat ze uit de aard van de zaak vooral verwijzen naar de oudere, en dus waarschijnlijk naar de invloedrijke blogs, misschien ook naar de blogs van de originelere webloggers, maar een bij benadering volledig overzicht kunnen ze al lang niet meer bieden.

In de Verenigde Staten bestaat wel een aantal sites waar weblogs handmatig kunnen worden aangemeld. De inhoud van de weblog wordt dan doorzocht, met een zekere frequentie, en het doorzoeken van de berichten wordt daardoor mogelijk. Dergelijke sites, zoals Blogwise en Globeofblogs, indexeren 20 tot 30000 blogs; met het toenemen van de aantallen blogs is ook dit duidelijk niet een methode die tot overzicht leidt. Sites die overzichten van weblogs bieden, kunnen alleen nog maar succesvol zijn als ze zich vérgaand specialiseren, bijvoorbeeld met een lijst van webloggende bibliothecarissen, of webloggende Nederlandse radiomakers.

Nieuwere sites die grote aantallen weblogs indexeren werken op basis van het zogenaamde 'pingen': een weblog die wil worden opgenomen in een dergelijke index verstuurt een 'ping', een soort elektronisch bericht, naar de indexerende site; die site bezoekt de blog en neemt hem op in de index.

Echte zoekmachines op blogs zijn overigens betrekkelijk zeldzaam. Technorati is de enige mij bekende site die een volledige index combineert met een adequaat aantal doorzochte sites.¹⁶ De zoekresultaten bij Technorati kunnen, enigszins vergelijkbaar met wat Google doet, worden gerangschikt op basis van het aantal verwijzingen naar de betreffende site. Technorati geeft ook een unieke manier om het 'Umfeld' van een weblog te inventariseren.

¹⁴ <http://www.livejournal.com/stats.bml>. Het getal betreft het aantal actieve weblogs.

¹⁵ <http://dijest.com/bc/>

¹⁶ <http://www.technorati.com/>

We zagen net al dat Blogstreet gebruik maakt van het blogrolling mechanisme (links op het niveau van de blog) om de invloed van een blog te meten. Technorati maakt van elke site een kaart van de 'kosmos' rond een blog, op basis van de verwijzingen in individuele berichten. De kosmos van een blog bestaat uit de andere blogs die linken naar die blog, en zo ontstaat inzicht in de sites met de meeste invloed.

Andere sites gebruiken de pinggegevens om een overzicht te maken van recent bijgewerkte weblogs. Dat kan gecombineerd worden met een automatische indexering van populaire, dus veel aangehaalde, berichten, zoals bij Blogdex.¹⁷

Een iets andere benadering wordt gebruikt door Blogpulse.¹⁸ Blogpulse onderzoekt niet alleen verwijzingen, maar ook woorden, zinsneden en in het bijzonder persoonsnamen. Wat Blogpulse interesseert is niet zozeer het indexereren van die woorden of zinsneden zelf, maar de toenames in frequentie ('bursts') waarmee ze voorkomen.¹⁹ Daarmee ontstaat een beeld, niet van populaire weblogs, maar van populaire onderwerpen om over te praten.

Een interessant aspect van deze benadering is dat het zo ook mogelijk wordt om te onderzoeken hoe golven van belangstelling ontstaan, zich verspreiden, en uitsterven. Sommige wetenschappers doen op deze manier onderzoek naar de verspreiding van bepaalde ideeën of 'memen'.²⁰

Vanuit een Nederlands perspectief is een nadeel van veel van deze sites dat Amerikaanse onderwerpen en weblogs er wel heel veel nadruk krijgen. Bij mijn weten bestaan er nog geen vergelijkbare sites die een goed overzicht geven van wat er gebeurt in de Nederlandse blogosfeer.

Bezoekersstatistieken

Om een indruk te krijgen van de meest populaire Nederlandse blogs kunnen we de bezoekersstatistieken bij Nedstat bekijken.²¹ Een probleem hierbij is dat in het categorieënsysteem van Nedstat lang niet alle weblogs in de categorie 'weblog' zijn ondergebracht – dat zijn zo'n 1000. De categorieën 'persoonlijk algemeen' en 'homepage', waarin zich ook weblogs bevinden, bevatten samen zo'n 40000 tellers, en zijn dus veel te groot om verder te onderzoeken. Verder meet Nedstat natuurlijk alleen de sites die zich daarvoor hebben aangemeld. Inmiddels zijn ook van een aantal weblogs gegevens te vinden via de concurrent Hotstat.²²

Uit de gegevens wel iets op te maken, al was het alleen maar dat ook in de weblogwereld porno een belangrijke plaats inneemt. De hoogstgeplaatste sites zijn de eerdergenoemde luidruchtige sites, met een grote hoeveelheid tamelijk plat materiaal, en discussies op een deprimerend laag niveau, vooral ook zodra er een buitenlander in het nieuws is. De bezoekersaantallen van die sites zijn enkele tienduizenden per dag. Maar we komen ook ongeveer op positie 25 de lifelog van Merel Roze tegen, met rond de 1500 bezoekers per dag. Overigens krijgt van de 1200 gemonitorde weblogs op een gemiddelde dag ongeveer

¹⁷ <http://blogdex.net/>.

¹⁸ <http://www.blogpulse.com/>

¹⁹ Zie bijvoorbeeld ook Ravi Kumar, Jasmine Novak, Prabhakar Raghavan & Andrew Tomkins, 'On the Bursty Evolution of Blogspace', *Proceedings of the twelfth international conference on World Wide Web Budapest, Hungary*, ACM Press, New York 2003, p. 568-576.

²⁰ D. Gruhl, R. Guha, David Liben-Nowell & A. Tomkins, 'Information Diffusion Through Blogspace'. *Proceedings of the 13th conference on World Wide Web*, ACM Press, New York 2004. pp 491-501.

²¹ <http://www.nedstatbasic.net/catalogue/?country=NL>

²² <http://www.hotstat.nl/>

de helft minder dan tien bezoekers: een 'nano-publiek', zoals het wel wordt genoemd.²³ Het begrip 'publiceren' heeft dan nog maar een heel betrekkelijke waarde.

Aggregatie

Van de bestaande mogelijkheden om de weblogwereld in kaart te brengen noem ik tenslotte nog de mogelijkheid van syndicatie door zogenaamde aggregators. Steeds meer weblogs bieden van de geplaatste berichten ook zogenaamde 'RSS feeds' aan.²⁴ Een dergelijke 'feed' is een gestandaardiseerd formaat van de berichten. Dankzij het gestandaardiseerde formaat kunnen andere sites of programma's de gegevens lezen en verder verwerken. Wie een aantal weblogs wil volgen, krijgt zo de mogelijkheid om via een enkele site meerdere feeds te lezen, zonder de noodzaak elk van die logs afzonderlijk te bezoeken. Hetzelfde kan ook met een programma dat is geïnstalleerd op de eigen computer.

Letterkundig belang van de weblog

Tot zover het overzicht van de bronnen die ons kunnen helpen de wereld van het weblog in kaart te brengen. Die wereld, zoveel is duidelijk, is zeer omvangrijk. Er zijn hulpmiddelen om er de weg in te vinden, maar vooralsnog zijn die hulpmiddelen allesbehalve toereikend.

Maar wat is nu het belang van de weblog voor letterkundigen?

Er bestaan natuurlijk weblogs van schrijvers, hoewel nog maar in beperkte mate van landelijk bekende auteurs. In deze bijdrage besteed ik daaraan opzettelijk weinig aandacht. Ik denk dat het verkeerd zou zijn de weblog te beschouwen als een afgeleid medium, als een uitingsvorm die alleen interessant is bij mensen die we al om hun andere publicaties interessant vinden.

Het is gemakkelijk om weblogs af te doen als een hobby van egotrippende scholieren en studenten.²⁵ Een dergelijk oordeel miskent de breedte van het terrein en de kwaliteit die veel weblogs hebben. Belangrijker, het veronderstelt dat in de studie van onze literatuur, onze cultuur en ons denken we ons vooral zouden moeten richten op enkele uitzonderlijk begaafde of geïnspireerde individuen, en dat egotrippende scholieren in letterkundig opzicht niet interessant zouden zijn. Maar of iemand nu uitzonderlijk begaafd is of niet, iedereen die schrijft past de technieken toe die hem ter beschikking staan, iedereen die schrijft drukt in zijn schrijven onvermijdelijk uit in welke cultuur hij leeft, iedereen die schrijft heeft een beeld van zichzelf of van de wereld dat hij wil overbrengen op de lezer, en elke schrijver is daarin meer of minder succesvol. Al deze eigenschappen gelden onafhankelijk van het medium, voor weblogs niet meer of minder dan voor gedrukte uitgaven.

De weblog heeft daarnaast een aantal unieke kenmerken die studie van de weblog als literair medium interessant maken. Het meest voor de hand ligt om te wijzen op het interactieve aspect: sinds de orale literatuur van de middeleeuwen hebben we voor het eerst een genre waarin sprake is van een vrijwel directe interactie tussen schrijver en lezer. Daarnaast is er het multimediale aspect: hoe verhouden zich de teksten tot de afbeeldingen, en soms filmpjes en geluidsfragmenten? Dan het bij uitstek moderne aspect van intertekstualiteit, die dankzij de hyperlinks en de automatische doorzoekbaarheid plotseling uitstekend onderzoekbaar is geworden. Tenslotte is er het aspect van het volume: nog nooit in de geschiedenis hebben zoveel mensen de mogelijkheid gehad om te publiceren, en nog nooit

²³ Jeffrey Henning, 'The Blogging Iceberg'. *News & Events Case Studies*, Perseus, s.l. 2003, <http://www.perseus.com/blogsurvey/>.

²⁴ De meningen verschillen over de betekenis van de afkorting RSS, maar in dit verband is de meest toepasselijke oplossing 'Really Simple Syndication'.

²⁵ Voor een krachtige formulering van deze mening: [anoniem], 'Why I Fucking Hate Weblogs!'. <http://mama.indstate.edu/users/bones/WhyIHateWebLogs.html>.

hebben we zoveel gepubliceerde tekst ter beschikking gehad om onderzoek aan te doen. We zouden ons ernstig vergissen als we die mogelijkheid veronachtzaamden.

Het is, gegeven deze kenmerken, niet overdreven om te spreken van een revolutie in het object van studie van de letterkunde. Letterkundigen zouden bij het onderzoek daarnaar in de voorste rijen te vinden moeten zijn, en de analyse van de weblog niet moeten overlaten aan communicatiewetenschappers, sociologen of informatici.

Een interessant onderwerp voor letterkundige studie is bijvoorbeeld de aard van de weblog als literair genre. Himmer ziet de eigenheid van de weblog vooral in de principiële onvoltooidheid van de weblog, in de communicatie tussen auteur en lezer, en in de niet-lineaire structuur van de weblog (het lezen van een weblog verloopt kriskras, niet 'van voor naar achter').²⁶ Miller en Shepherd analyseren de weblog in termen van inhoud, vorm en functie, en bestuderen de ontstaansgeschiedenis van het genre, waarbij ze benadrukken dat genres altijd in ontwikkeling zijn.²⁷ Ze kenschetsen de weblog uiteindelijk als 'a contemporary contribution to the art of the self', een deel van een lange westerse traditie van zelfdefinitie en zelfpresentatie in het schrijven.

Canonisering

Letterkundigen kunnen ook de vraag bestuderen of en hoe er in de blogosfeer een proces van canonisering van bepaalde auteurs of weblogs plaats heeft. We hebben een idee van het verloop van dat proces in de gedrukte literatuur. Critici, uitgevers en geschiedschrijvers van de letterkunde beïnvloeden welke boeken worden verkocht, gelezen en herdrukt. In hoeverre kent de blogosfeer vergelijkbare processen?

Een aanzet tot een antwoord valt wel te geven. We zagen al dat bloggers op verschillende manieren kunnen verwijzen naar andere blogs: in verwijzingen naar afzonderlijke berichten, maar ook in de blogroll, de kolom met favoriete andere blogs die op veel weblogs een prominente plaats inneemt. Zo zijn het in de blogosfeer in eerste instantie de schrijvers die in hun producten rechtstreeks ingrijpen in het proces van canonisering van hun collega's.²⁸ In een veelbesproken artikel heeft Shirky beschreven hoe, op statistische gronden, verwijsgedrag moet leiden tot een kleine groep (de 'A-lijst') van bloggers naar wie veel wordt verwezen en een zeer grote groep weblogs in de marge.²⁹ Voor de velen die in de weblog het ideale democratische medium zagen, was dit een moeilijk te aanvaarden conclusie, en het debat erover is nog niet verstomd.

Naast de verwijzingen door collega-bloggers zijn er andere manieren waarop een blog status kan verwerven. Het regelmatig bijwerken verhoogt de zichtbaarheid van de blog, mede dankzij de eerder genoemde aggregators. Sinds 2002 worden wedstrijden gehouden voor de beste Nederlandse blogs, de Dutch Bloggie Awards, en het proces van nominatie en selectie is een vorm van canonisering. Een andere manier waarop bloggers zichtbaarheid kunnen

²⁶ Steve Himmer, 'The Labyrinth Unbound: Weblogs as Literature', *Into the Blogosphere*, University of Minnesota, Minnesota 2004, http://blog.lib.umn.edu/blogosphere/labyrinth_unbound.html.

²⁷ Carolyn R. Miller & Dawn Shepherd, 'Blogging as Social Action: A Genre Analysis of the Weblog', *Into the Blogosphere*, University of Minnesota, Minnesota 2004, http://blog.lib.umn.edu/blogosphere/blogging_as_social_action_a_genre_analysis_of_the_weblog.html

²⁸ Zie bijvoorbeeld Cameron Marlow, 'Audience, structure and authority in the weblog community'. Paper gepresenteerd op de *International Communication Association Conference*, May 2004, <http://web.media.mit.edu/~cameron/cv/pubs/04-01.html>.

²⁹ Clay Shirky, 'Power Laws, Weblogs, and Inequality', *Clay Shirky's Writings About the Internet*, s.l. 2003, http://shirky.com/writings/powerlaw_weblog.html.

krijgen is door genoemd te worden in het online tijdschrift over blogging, *about:blank*.³⁰ Er worden overigens ook al congressen gehouden over het verschijnen van de weblog.³¹ Het zou interessant zijn om daarnaast te kijken naar de relatie tussen canonisering en groepsvorming. Naar de vorming van gemeenschappen van gelijkgestemde webloggers is het nodige onderzoek gedaan.³² Maken de gecanoniseerde webloggers deel uit van dergelijke gemeenschappen, en zijn dan de andere leden van die gemeenschappen zelf ook invloedrijke webloggers? Vormen gemeenschappen zich meestal rond een invloedrijke weblog, of zijn ze juist meestal egalitair van aard?

Coda

Ik hoop te hebben laten zien dat er voldoende reden bestaat voor letterkundige aandacht voor de weblog. Weblogs bieden belangrijk inzicht in de staat waarin onze samenleving en cultuur zich bevinden, en het is daarom van belang dat weblogs voor later onderzoek worden gearchiveerd. Ik wil deze bijdrage afsluiten met een paar bezorgde woorden over die archivering.

Weblogs zijn internet publicaties. Het zijn elektronische bestanden die staan op web servers, en die bestanden kunnen we lezen dankzij programma's. Als iemand de bestanden verwijdert, of de benodigde programma's weggooit, of de hele server uit gebruik neemt, kunnen we de weblogs niet meer lezen. Het materiaal is dan voor altijd verloren gegaan. De meeste websites worden echter beheerd door commerciële instanties, die niet van nature geïnteresseerd zijn in het bewaren van cultureel erfgoed. Het is zeker dat, als geen actie wordt ondernomen door personen en instellingen die wel oog hebben voor het bewaren van ons erfgoed, op een kwade dag die bestanden, programma's en servers worden weggegooid. Op die dag hebben we een belangrijk deel van ons nationale geheugen verloren.

Een dergelijke gebeurtenis is zeker niet ondenkbaar. In juni 2004 nam weblogs.com een volledige server uit productie, waardoor duizenden weblogs verloren gingen. Uiteindelijk kwam er in dit geval voor gedupeerden een oplossing, maar zulke oplossingen komen er alleen dankzij veel inspanning van verschillende betrokkenen. Dergelijk reddingswerk is geen alternatief voor preventief archiveren.

Op het moment heeft de Koninklijke Bibliotheek een depot voor elektronische publicaties, maar de KB onderneemt geen pogingen om actief de inhoud van het Nederlandse Internet te archiveren.³³ Zoals het er nu naar uitziet, wil dat zeggen dat latere onderzoekers belangrijke gegevens zullen missen voor de geschiedschrijving van de cultuur, de politiek en de mentaliteit van ons tijdsgewricht. Het is waar dat een dergelijke archivering complex en kostbaar en arbeidsintensief is. Dit is niet de plaats om die complexiteit verder te bespreken; maar het is wel de plaats om de bezorgdheid over het dreigende geheugenverlies uit te spreken.

³⁰ <http://www.aboutblank.nl/>.

³¹ Blogtalk 2.0 werd gehouden in juli 2004 in Wenen.

³² Bijvoorbeeld Ravi Kumar, Jasmine Novak, Prabhakar Raghavan & Andrew Tomkins, 'Structure and evolution of Blogspace', *Communications of the ACM*, 47 (2004) nr. 12, p 35-39.

³³ Anne Katrien Amse, 'From Manifestation to Content – The new selection policy of the National Library of the Netherlands', *Symposium on Selection and Collaboration in Digital Preservation, Washington 2003*, Koninklijke Bibliotheek, Den Haag 2003, http://www.kb.nl/hrd/dd/dd_links_en_publicaties/publicaties/Washingtonmaart2003.doc.